

TURIZAM U BRČKO DISTRIKTU BIH U VRIJEME PANDEMIJE COVID 19

Aleksandar Đurić¹, Adis Puška²

Apstrakt

Brčko distrikt BiH je do pojave pandemije COVID 19 bilježio rast turističkog prometa i kontinuiran razvoj selektivnih vidova turizma. Pojavom pandemijskih okolnosti, restrikcijama u kretanju i brojnim drugim ograničenjima kada su komplementarne usluge u pitanju, razvoj turizma je zaustavljen i susretao se sa velikim iskušenjima. Vlada Brčko distrikta je usvojila niz mjera koje su uticale na ublažavanje negativnih posljedica u privredi koje su omogućile da sektor usluga uspije sačuvati radna mjesta i polako najaviti blagi oporavak. U radu su analizirani problemi sa kojima se turizam susretao. Pomoću statističkih analiza je izvršeno praćenje prometa turista. Također je pručavano kako su se primjenjivali standardi i protokoli koji su važni za odvijanje turizma u vrijeme pandemije. Rezultati su pokazali da je potrebno razvijati stareteške odrednice koje treba da trasiraju dalji razvoj turizma u Brčko distriktu BiH.

Ključne riječi: Brčko distrikt BiH, turizam, pandemija, COVID 19.

Uvod

Turizam predstavlja jednu od najviše rastuću uslužnu industriju u svijetu (Kyrylov et al., 2020). Činjenica je da u posljednje vrijeme turizam u svijetu predstavlja jednu od najdinamičnijih privrednih oblasti i jednu od veoma moćnih industrija svijeta, da pokreće privredni razvoj, generiše dodatna zapošljavanja, povećava konkurentost i atraktivnost jedne zemlje, dovodi do ozbiljnijih razmišljanja kako i na koji način povećati ekonomske i druge koristi od turizma. Međutim, rast turizma je usporila pandemija COVID 19. Ovo je zbog razloga što je turistička potražnja veoma osjetljiva na krizna dešavanja, kao što su ekonomske krize, epidemije, pandemije, prirodne nepogode i turističke napade (Luković i Stojković, 2020). Pandemija COVID 19 narušila je planove putovanja, jer je zbog primjene mjera veći dio svjetske populacije bio spriječen da putuje (Radić, i sar., 2021). Na osnovu toga turizam je se suočio sa najvećim posljedicama od svih drugih industrija (Božović, i sar., 2021).

Turizam se sada mijenja i prilagođava postojećom situacijom na tržištu. Tako se uveden protokol o specifičnostima i uslovima pružanja turističkih i hotelsko-

¹ Aleksandar Đurić, Dr, Ekonomski fakultet-Brčko, 76100 Brčko, BiH, E-mail: aleksandar.brcko@gmail.com, Tel.: +387 66 110 359

² Adis Puška, Dr, Poljoprivredni fakultet, Univerzitet „Bijeljina“, 76300 Bijeljina, BiH, E-mail: adispuska@yahoo.com, Tel.: +387 61 305 535

ugostiteljskih usluga za vrijeme pandemije COVID-19 (Dash i Sharma, 2021). Zato se turistička industrija počela oporavljati od posljedica pandemije. Davaoci turističkih usluga su više pažnje posvetili higijeni i sanitarnim protokolima da bi uz obuku zaposlenika pružili uslugu i zaštitili turiste koji ih posjećuju (Gupta and Sahu, 2021).

Zemlje koje se ozbiljnije bave turizmom i evidencijom turističkog prometa, u proteklih dvije godine, konstatuju evidentan pad ostavrenog prometa prouzrokovan prije svega globalnim ograničenjima kretanja i striktnim medicinskim mjerama borbe protiv pandemije COVID 19. Zbog toga ovaj rad obrađuje kako je stanje u pogledu turizma bilo u Brčko distriktu BiH u vrijeme prije i u toku pandemije virusa COVID-19. U tu svrhu je posmatran turistički promet u Brčko distriktu u zadnje šest godina.

Uslovi za turističku ponudu u Brčkom

Brčko distrikt je geografski pozicioniran u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine na desnoj obali rijeke Save (Puška i sar., 2020). Nalazi se na tromeđi Bosne i Hercegovine, Srbije i Hrvatske. Turističkogeografski položaj Brčko distrikta je veoma povoljan, tako da on povezuje Bosnu i Hercegovinu sa zapadnom i jugoistočnom Evropom, te podunavskim zemljama.

Na područje Brčko distrikta klima je umjereno kontinentalna – hladne zime i umjereno topla ljeta. Prosječna godišnja temperatura je iznad 10°C (januar je najhladniji mjesec s prosječnom temperaturom vazduha između -1°C i -2°C, a najtopliji je juli, s prosječnom temperaturom vazduha između 20°C i 22°C). Padavine su najviše koncentrirane tokom juna i iznose između 700 i 800 mm/m². Snježni period iznosi 30 – 45 dana. Vjetrovitost područja je slaba, dominira sjeverni vjetar slabijeg intenziteta.

Može se konstatovati da je kvalitet prirodnih resursa na visokom nivou. Priroda je očuvana. Vodeni tokovi su mnogobrojni. S obzirom na to da je klima umjerena i izuzetno zdrava, postoje dobri preduslovi za intenziviranje turističkog razvoja na cijelom području Brčko distrikta.

Brčko distrikt je udaljen 30 km od autoputa Beograd – Zagreb. Sa ostatkom Bosne i Hercegovine i sa susjednim zemljama Brčko distrikt je povezan magistralnim i regionalnim saobraćajnicama. Ostatak saobraćajne mreže čine lokalni putevi dužine 170 km, koju na zadovoljavajući način povezuju ruralna područja, ali fizičke karakteristike tih puteva nisu primjerene turističkom korišćenju. Brčko distrikt se nalazi na plovnom dijelu toka rijeke Save, i luka Brčko je najveća luka u Bosni i Hercegovini. Rijekom Savom Brčko distrikt je povezan sa Dunavom, preko koga i sa cijelom Evropom; Baltičkim i Sjevernim morem, a preko Crnog mora sa Sredozemljem.

Brčko distrikt se prostire na površini od 493 km² (Puška i sar., 2019), što čini oko 1% ukupne površine Bosne i Hercegovine. Distrikt se sastoji od 78 mjesnih zajednica, u kojima su, prema procjeni Agencije za statistiku BiH, Ekspoziture Brčko, 2018. godine živjela 83.234 stanovnika (Pašalić i sar., 2020). Od tog broja, 41.093 bili su muškarci, a 42.141 žene. Prosječna starost stanovnika,

prema procjenama za 2017. godinu iznosila je 39,96, a za 2018. godinu 39,81 godinu. Zbog toga se može reći da je starosna struktura stanovništva, iskazana kroz prosječnu starost prisutnog stanovništva, relativno povoljna za pružanje turističkih usluga.

Turizam u Bosni i Hercegovini, pa samim tim i u Brčko distriktu BiH, do sada nije bio jedna od privrednih oblasti kojoj se posvećivala velika pažnja i pridavao strateški značaj (Đurić i Čejvanović, 2008). Međutim, činjenica da u posljednje vrijeme turizam u svijetu predstavlja jednu od najdinamičnijih privrednih oblasti i jednu od veoma moćnih industrija svijeta, da pokreće privredni razvoj, generiše dodatna zapošljavanja, povećava konkurentost i atraktivnost jedne zemlje, dovodi do ozbiljnijih razmišljanja kako i na koji način povećati ekonomske i druge koristi od turizma.

Da bi se Brčko distrikt BiH uključio u savremene privredne tokove i da bi se ostvarilo pozicioniranje Brčko distrikta kao atraktivne turističke destinacije, neophodno je stalno praćenje savremenih svjetskih turističkih trendova, zahtjeva, želja, motiva i preferencija korisnika turističkih usluga, stalno praćenje novih tržišnih prilika, razvoj i ulaganje u infrastrukturu i druge preduslove za razvoj turizma i bogaćenje turističke ponude.

Zbog raznovrsne i većim dijelom netaknute prirode i dobrih tržišno orijentisanih i pozicioniranih poljoprivrednih proizvođača, te sadašnje teške ekonomske situacije, treba favorizovati u svakom slučaju razvoj eko i seoskog turizma, te njima komplementarnih oblika turizma: kulturnog, religijskog, manifestacionog, nautičkog, lovnog i ribolovnog (Puška i sar., 2021).

Rezultati istraživanja

Tokom protekle decenije turizam je u Bosni i Hercegovini bio jedan od najbrže rastućih sektora. BiH je 2019. godine imala 1,64 miliona turista (povećanje od 12% u odnosu na 2018), koji su ostvarili 2,42 miliona noćenja. Distrikt Brčko je zabilježilo oko 14% ukupnog broja stranih gostiju i noćenja ostvarenih 2019. Ova godina nije najbolja turistička godina po ukupnom broju turista za BD BiH, koji je bio najviši u 2018, ali je godina u kojoj se znatno povećao dolazak stranih gostiju. Međutim, u prvih deset mjeseci 2020. godine, zbog pandemije COVID-19, zabilježen je pad broja na samo 4.755, što predstavlja smanjenje od 65% u odnosu na 2019. Ipak, Brčko distrikt BiH ovu krizu može smatrati prilikom za obnovu sektora turizma i prihvatanje novih turističkih trendova, jer se povratak na obrasce i nivoe turizma iz 2018. i 2019. neće desiti bez usklađenog djelovanja u narednih nekoliko godina.

Podaci o broju turista, noćenja i smještajnim kapacitetima prikazani su na osnovu mjesečnih izvještaja koje dostavljaju poslovni subjekti koji se bave pružanjem usluga smještaja turista. Prema podacima Odjeljenja za privredni razvoj, sport i kulturu Vlade Brčko distrikta BiH, turistička ponuda Brčko distrikta BiH se sastoji od 273 smještajnih jedinica u sklopu 15 kolektivnih smještajnih objekata sa ukupno 655 kreveta. Na osnovu zvaničnih podataka o broju dolazaka i noćenja u hotelima, u Brčko distrikt BiH je u 2019. godini

došlo 13.958 turista, od čega je 57,2% stranih turista. Naredna tabela pokazuje da je povećanje broja turista koji dolaze u Brčko distrikt BiH do Pandemije Covid 19 nastalo uglavnom zahvaljujući povećanju broja stranih turista.

Tabela 1. Kapaciteti, dolasci i noćenja turista

TURISTI	DOLASCI			NOĆENJA		
	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
2016	13.567	6.710	6.857	22.575	10.532	12.043
2017	13.897	6.206	7.691	22.236	9.191	13.045
2018	14.908	6.520	8.388	24.305	9.752	14.553
2019	13.958	5.975	7.983	21.896	8.622	13.274
2020	4.755	3.076	1.679	7.072	4.193	2.879
2021	7.591	3.838	3.753	11.196	5.169	6.027

Izvor: Bilten-Statistički podaci, Brčko Distrikta BiH, 2022

Prosječan broj noćenja turista u posmatranom periodu od posljednjih šest godina je manji od dva noćenja (1.57 noćenja u 2019. godini) čak i kod stranih turista, što pokazuje da se turisti ne zadržavaju u Brčko distriktu BiH, što daje prosječnu popunjenost njenih registrovanih smještajnih kapaciteta za cijelu godinu od oko 22 posto. Ovi podaci (Prosječno trajanje noćenja) se zasnivaju na ukupnom broju noćenja puta prosječna dužina ostanka, podijeljeno sa ukupnim brojem dostupnih soba kroz cijelu godinu. U tabeli 2. prikazani su dolasci turista za period 2010–2021. god, a na slici 1. dolasci turista sa ucrtanom linijom trenda.

Tabela 2. Broj dolazaka turista u Brčko distriktu BiH u periodu 2010-2021. godine

Godine	Ukupno turista	Lančani indeks	Domaći turisti	Lančani indeks	Strani turisti	Lančani indeks
2010.	12.818	-	7.493	-	5.325	-
2011.	12.428	96,96	7.383	98,53	5.045	90,69
2012.	11.076	89,12	6.379	86,40	4.697	93,10
2013.	11.037	98,90	5.875	96,20	5.162	101,86
2014.	10.855	98,35	5.370	91,40	5.485	106,26
2015.	11.356	104,62	5.891	109,70	5.465	99,64
2016.	13.567	119,47	6.710	113,90	6.857	125,47
2017.	13.897	102,43	6.206	92,90	7.691	112,16
2018.	14.908	107,28	6.520	105,06	8.388	109,06
2019.	13.958	93,63	5.975	91,64	7.983	95,17
2020.	4.755	34,07	3.076	51,48	1.679	21,03
2021.	7.591	167,21	3.838	124,77	3.753	223,53

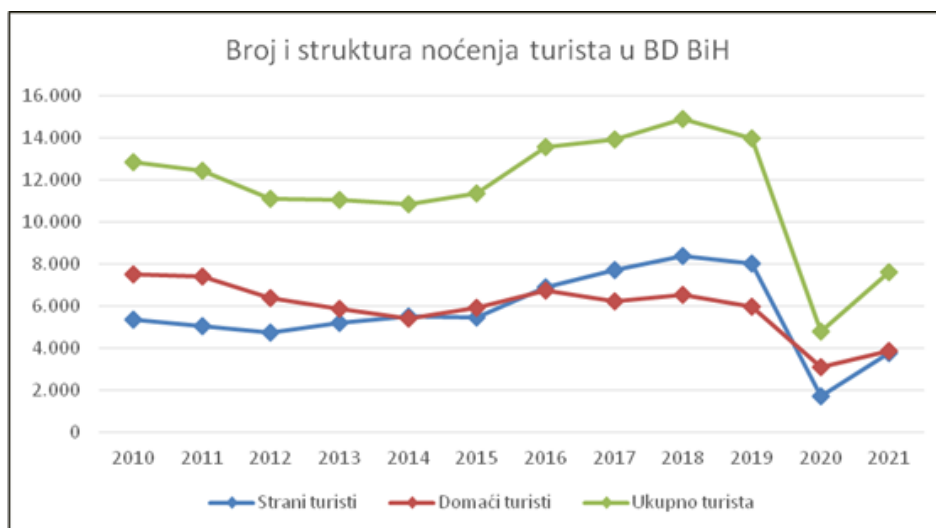
Izvor: Bilten-Statistički podaci, Brčko Distrikta BiH, 2022

Iz navedenih podataka lako se može uočiti da se ukupan broj turista u Brčko distriktu BiH smanjivao iz godine u godinu, u periodu od 2010. do 2014. godine. Od tada je svake godine bilježeno povećanje, sa različitim stopama rasta. Ipak, prosječna godišnja stopa rasta iznosi 1,906%.

Međutim, ako se prati dugoročna razvojna tendencija ove pojave, uočava se da kretanje ukupnog broja turista najbolje opisuje jednačina paraboličnog trenda. Ukoliko se nastavi uočena tendencija, može se očekivati smanjenje broja turista kako je to prikazano na narednoj slici.

Kada se posmatra broj domaćih turista koji su posjetili Brčko distrikt BiH u navedenom periodu, mogu se uočiti velike varijacije i dugoročno smanjenje pojave. Broj turista se smanjivao svake godine, počevši od 2010. pa sve do 2015. godine. Naredne godine je zabilježeno značajnije povećanje, a nakon toga ponovo smanjenje, da bi se 2018. godine zabilježio blagi rast. Zbog toga je kretanje broja domaćih turista u posmatranom periodu, od 2010. do 2018. godine, imalo negativnu stopu rasta od $-1,7237\%$. Primjetan je rast dolazaka turista u 2021. u odnosu na 2020. godinu.

Slika 1. Trenda ukupnog broja turista

Izvor: Autori

S obzirom na to da i razvojnu tendenciju navedene pojave prati funkcija paraboličnog trenda, može se očekivati blagi rast broja domaćih turista i u narednom periodu. Za razliku od domaćih turista čiji broj je značajnije varirao u posmatranom periodu, broj stranih turista u Brčko distriktu BiH je samo 2012. godine bio u padu, dok je u ostalim godinama pokazivao stalni rast. Prosječna godišnja stopa rasta iznosi $5,7652\%$, što je što pokazuje značajnije povećanje interesovanja stranih turista za posjetu Brčko distriktu BiH. Funkcija paraboličnog trenda, takođe, najbolje opisuje kretanje broja stranih turista, tako da se i ekstrapolacijom može očekivati povećanje nivoa navedene pojave.

Bez obzira na uočene veće ili manje varijacije broja turista i razlike u dinamici njihovog kretanja, može se uočiti rastuća tendencija svake od navedenih pojava. Zbog toga je neophodno pripremiti odgovarajuće mjere za zadržavanje takve tendencije i za eventualno povećanje broja domaćih i stranih turista koji će u narednom periodu dolaziti u Brčko distrikt BiH.

Ukupan broj noćenja turista u Brčko distriktu BiH se smanjivao u periodu od 2010. do 2013. godine, da bi se nakon toga, svake godine, bilježio porast tog broja. U cijelom posmatranom periodu učešće domaćih turista se smanjivalo, različitim intenzitetom, dok je učešće stranih turista bilježilo konstantan rast. Od 2010. do 2013. godine struktura, odnosno učešće broja noćenja koja su ostvarili domaći turisti bila je preko 50 %, da bi, nakon toga bilo sve značajnije učešće broja noćenja stranih turista.

Kada je u pitanju razvojna tendencija, može se reći da kretanje ukupnog broja noćenja i broj noćenja stranih turista imaju tendenciju rasta, koja je najbliža funkciji paraboličnog trend. Ukoliko se ovakve tendencije nastave, bez obzira na stagnaciju broja noćenja domaćih turista, može se očekivati povećanje broja noćenja stranih turista, pa samim tim i povećanje ukupnog broja noćenja u Brčko distriktu BiH.

Proječna godišnja stopa rasta ukupnog broja noćenja turista iznosila je 2,5989%, pa bi, ukoliko se nastavi ovakav tempo rasta, u 2020. godini ukupan broj noćenja turista mogao da dostigne brojku od 25.585. Prosječna godišnja stopa rasta broja noćenja domaćih turista u navedenom periodu je negativna i iznosi – 1,7145%, dok je prosječna godišnja stopa rasta noćenja stranih turista bila 6,8026. Kada su u pitanju strani turisti, može se reći da u Brčko distrikt BiH dolaze turisti sa svih kontinenata, iz velikog broja zemalja. Ipak, najviše turista dolazi iz susjednih zemalja, Srbije i Hrvatske, a zatim iz, Slovenije, Austrije, Njemačke, Italije i SAD.

Tabela 3. Broj stranih turista prema zemljama prebivališta

Zemlja porijekla	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Srbija	1.527	1.427	1.302	1.514	1.287	1.401	1.654	1.817	2.106	1.847	560
Hrvatska	944	44	979	924	1.122	1.092	1.243	1.444	1.555	1.700	372
Slovenija	667	478	406	415	447	514	706	908	1.023	782	112
Italija	184	142	140	165	178	173	129	149	235	104	23
Austrija	529	454	485	498	444	384	730	834	790	944	183
Njemačka	230	215	248	237	270	274	338	363	409	462	54
SAD	70	67	59	61	87	110	45	160	126	120	30
Ostalo	1.174	2.218	1.178	1.318	1.649	1.517	2.012	2.016	2.144	2.118	345
Ukupno	5.323	5.045	4.697	5.162	5.484	5.465	6.857	7.691	8.388	7.983	1.679

Izvor: Bilten-Statistički podaci, Brčko Distrikta BiH, 2022,

Posmatrajući navedene podatke, može se uočiti rastuća tendencija broja turista iz svih navedenih zemalja. Njihovo kretanje uglavnom slijedi kretanje ukupnog broja stranih turista u posmatranom periodu. Pored tendencije kretanja broja turista iz posmatranih zemalja, može se posmatrati i njihovo učešće u ukupnom broju turista koji posjećuju BiH iz godine u godinu.

Kada je u pitanju broj noćenja stranih turista iz zemalja prebivališta, može se reći da on uglavnom slijedi dinamiku i tendencije ukupnog broja dolazaka turista iz zemalja sa najvećim učešćem. Nakon perioda u kome je zabilježeno smanjenje ukupnog broja noćenja, slijedi povećanje iz godine u godinu, da bi u

2018. godini bio zabilježen najveći broj noćenja iz gotovo svih posmatranih zemalja.

Ako se nastave dosadašnja dinamika i ocijenjena tendencija kretanja broja noćenja turista i u narednom periodu, može se očekivati da će se i broj noćenja, kao i broj dolazaka turista povećavati iz godine u godinu. Ta optimistična predviđanja koja i u narednom periodu pred turističkim poslenicima u Brčko distriktu BiH, bilo da su u pitanju kreatori politike u oblasti turizma ili oni koji samo realizuju utvrđenu politiku, stavljaju nove odgovornosti i obaveze. Oni treba da rade na unapređenju postojećih i na istraživanju novih mogućnosti za unapređenje turističke ponude, imajući u vidu do sada iskazane želje i zahtjeve prvenstveno stranih turista.

Kada je u pitanju broj noćenja stranih turista iz zemalja prebivališta, može se reći da on uglavnom slijedi dinamiku i tendencije ukupnog broja dolazaka turista iz zemalja sa najvećim učešćem. Nakon perioda u kome je zabilježeno smanjenje ukupnog broja noćenja, slijedi povećanje iz godine u godinu, da bi u 2018. godini bio zabilježen najveći broj noćenja iz gotovo svih posmatranih zemalja.

Zaključak

Brčko distrikt BiH ima zasigurno velike turističke potencijale koje se odnose na raznovrsnu prirodno-geografsku osnovu kao i antropogenu bazu postojeće baštine za razvoj turizma. Evidentiran je kontinuiran rast turističkog prometa i prihoda od turizma do perioda pojavljivanja pandemije Covid 19 koja je kako na globalnom tako i regionalnom i lokalnom nivou blokirala rast i razvoj brojnih privrednih grana, posebno sektor turističko-ugostiteljskih usluga. Za 2022. godinu UNWTO najavljuje umjeren rast, ali i zastupa čvrste stavove i preporuke u pravcu kontinuirane podrške turizmu, koja bi ujedno značila podršku ekonomiji.

Brčko distrikt je geostrateški dobro pozicioniran, ali ima ograničen pristup posebno pojedinim turistički interesantnim dijelovima, što nameće potrebu ulaganja kako u opštu tako i turističku infrastrukturu i suprastrukturu. Turistički proizvod je koncipiran u skladu sa "starim, tradicionalnim" potražnjama, prvenstveno domaćih turista, a smještajni kapaciteti su bez pratećih dodatnih sadržaja /sport, rekreacija, zabava, edukacija/.

Kulturno-istorijsko nasljeđe nema još uvijek potpune odgovarajuće pravne forme organizovanja i finansiranja, kao i prostorne sadržaje i postavke. Zbog raznovrsne i većim dijelom netaknute prirode i dobrih tržišno orijentisanih i pozicioniranih poljoprivrednih proizvođača, te sadašnje teške ekonomske situacije, treba favorizovati u svakom slučaju razvoj eko i seoskog turizma, te njima komplementarnih oblika turizma: kulturnog, religijskog, manifestacionog, nautičkog, lovnog i ribolovnog.

Da bi se Brčko distrikt BiH uključio u savremene privredne tokove i da bi se ostvarilo pozicioniranje Brčko distrikta kao atraktivne turističke destinacije, neophodno je stalno praćenje savremenih svjetskih turističkih trendova,

zahtjeva, želja, motiva i preferencija korisnika turističkih usluga, stalno praćenje novih tržišnih prilika, razvoj i ulaganje u infrastrukturu i druge preduoslove za razvoj turizma i bogaćenje turističke ponude.

Jasnim strateškim definisanjem turizma omogućava se proaktivno djelovanje ka okruženju, tako da se svi subjekti društva uključuju na direktan ili indirektan način u razvoj turizma, sagledavanja mogućnosti i šansi, a izbjegavanje rizika ili problema, dok se ujedno obezbjeđuju dodatni uslovi za cjelokupan privredni razvoj.

Pozicioniranje Brčko distrikta BiH kao značajne turističke destinacije kako na domaćem tako i na inostranom tržištu treba da bude osnovni strateški. Određivanje oblika turizma na koje se može računati da bi bili generatori razvoja u narednom periodu i koji bi doprinijeli povećanju konkurentnosti turizma Distrikta. Razvoj i unapređenje imidža Brčko distrikta BiH i povećanje atraktivnosti područja, kako za turizam tako i za investicije, takođe treba da predstavlja jedan od prioriteta u oporavku ove grane privrede.

Literatura

1. Božović, S., Košić, K., Vukoičić, D. (2021). Razvoj ekoturizma u uslovima pandemije: slučaj planine Zlatibor u Srbiji, *Ecologica*, 28(102), 215-222.
2. Dash, S. B., & Sharma, P. (2021). Reviving Indian Tourism amid the Covid-19 pandemic: Challenges and workable solutions. *Journal of Destination Marketing & Management*, 22, 100648.
3. Đurić, A., Čejvanović, F. (2008). Mogućnosti razvitka agroturizma u regiji Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Proceedings of the 43rd Croatian and 3rd International Symposium on Agriculture, 229-233.
4. Gupta, V., & Sahu, G. (2021). Reviving the Indian hospitality industry after the Covid-19 pandemic: the role of innovation in training. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 13(5), 599-609.
5. Kyrilov, Y., Hranovska, V., Boiko, V., Kwilinski, A., Boiko, L. (2020). International Tourism Development in the Context of Increasing Globalization Risks: On the Example of Ukraine's Integration into the Global Tourism Industry. *Journal of Risk and Financial Management*, 13(12), 303.
6. Luković, S., Stojković, D. (2020). Covid-19 pandemic and global tourism. *Menadžment u hotelijerstvu i turizmu*, 8(2), 79-88.
7. Pašalić, S., Mastilo, Z., Đurić, A., Marković, D. (2020). Demographic trends and the educational system of the Republic of Srpska. *Economics - innovative and economics research journal*, 8(1), 93-113.
8. Puška, A., Pamucar, D., Stojanović, I., Cavallaro, F., Kaklauskas, A., Mardani, A. (2021). Examination of the Sustainable Rural Tourism

Potential of the Brčko District of Bosnia and Herzegovina Using a Fuzzy Approach Based on Group Decision Making. *Sustainability*, 13(2), 583.

9. Puška, A., Stojanović, I., Maksimović, A. (2019). Evaluation of sustainable rural tourism potential in Breko district of Bosnia and Herzegovina using multi-criteria analysis. *Operational Research in Engineering Sciences: Theory and Applications*, 2(2), 40-54
10. Puška, A., Šadić, S., Maksimović, A. Stojanović, I. (2020). Decision support model in the determination of rural touristic destination attractiveness in the Brčko District of Bosnia and Herzegovina. *Tourism and Hospitality Research*, 20(4), 387-405.
11. Radić, N., Radić, V., & Stevanović, M. (2021). Economic effects of the coronavirus pandemic on tourism and hospitality. *Megatrend revija*, 18(3), 1-20.
12. BILTEN-Statistički podaci Brčko Distrikta BiH, 2022 (Dostupno na: https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2022/BRC_00_2022_B1_1_B_S.pdf)

TOURISM IN THE BRČKO DISTRICT OF BIH DURING THE PANDEMIC OF COVID 19

Aleksandar Đurić¹, Adis Puška²

Abstract

Until the outbreak of the COVID 19 pandemic, the Brčko District of BiH recorded the growth of tourist traffic and the continuous development of selective forms of tourism. With the emergence of pandemic circumstances, restrictions on movement and numerous other restrictions when it comes to complementary services, the development of tourism has stopped and met with great temptations. The Brčko District government has adopted a series of measures that have mitigated the negative consequences in the economy that have enabled the services sector to save jobs and slowly announce a slight recovery. The paper analyzed the problems that tourism encountered. Tourist traffic was monitored using statistical analyses. It was also studied how the standards and protocols that are important for the development of tourism during the pandemic were applied. The results showed that it is necessary to develop age-specific determinants that should guide the further development of tourism in the Brčko District of BiH.

Key words: Brčko District of BiH, tourism, pandemic, COVID 19.

¹Aleksandar Đurić, Ph. D, Faculty of Economics-Brčko, 76100 Brčko, BiH, E-mail: aleksandar.brcko@gmail.com, Phone: +387 66 110 359

² Adis Puška, Ph. D, Faculty of Agriculture, Bijeljina University, 76300 Bijeljina, BiH, E-mail: adispuska@yahoo.com, Phone: +387 61 305 535